

DOI: 10.20535/2522-1078.2023.2(14).295195

УДК 378

Надходження до редакції: 22.11.2023

Прийняття до друку: 01.12.2023

Шпак В. І.

д-р іст. наук, професор, професор кафедри медіапродюсування та видавничої справи Факультету журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна, v.shpak@kubg.edu.ua

ORCID 0000-0002-7007-0683

Єжижанська Т. С.

ст. викл. кафедри медіапродюсування та видавничої справи Факультету журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна, t.yezhyzhanska@kubg.edu.ua

ORCID 0000-0002-4114-7207

Осмоловська О. А.

канд. іст. наук, директор «Видавничого центру 12», м. Київ, Україна, vcenter12@ukr.net

ORCID 0000-0002-7665-505X

Shpak V.

D. Sc. (History), Professor, Professor of the Department of Media Production and Publishing, Faculty of Journalism, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine, v.shpak@kubg.edu.ua

ORCID 0000-0002-7007-0683

Yezhyzhanska T.

Senior Lecturer of the Department of Media Production and Publishing, Faculty of Journalism of Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine, t.yezhyzhanska@kubg.edu.ua

ORCID 0000-0002-4114-7207

Osmolovska O.

Ph.D. (History), Associate Professor, Director of Vcenter12, Kyiv, Ukraine, vcenter12@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-7665-505X

СУЧАСНА ОСВІТА ДИСТАНЦІЙНОГО ФОРМАТУ У СФЕРІ ЖУРНАЛІСТИКИ: СТАВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЯК ОСНОВНИХ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ

MODERN EDUCATION OF DISTANCE FORMAT IN THE FIELD OF JOURNALISM: THE ATTITUDE OF STUDENTS AS THE MAIN STAKEHOLDERS OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Останнім часом тема дистанційного навчання стала предметом палких дискусій як в освітньому середовищі, так і в суспільстві загалом. У дистанційної освіти є як прихильники, так і ті, хто не сприймають її як таку. Метою статті є з'ясування наявної ситуації в цій царині, виявлення позитивних і негативних елементів, перспектив використання дистанційного навчання під час підготовки студентів з видавничої справи та редагування. Для дослідження було обрано Київський університет імені Бориса Грінченка. В основу дослідження покладено: наявний джерельний матеріал, статистичну та наративну інформація, проведено опитування основних

категорій стейкхолдерів, зокрема здобувачів вищої освіти та науково-педагогічного персоналу, щоб оцінити сприйняття, результативність і найбільш продуктивні формати дистанційного навчання. Результати розвідки цілком спростовують думку, що дистанційна освіта актуальна виключно за екстремальних умов. Реальні результати діяльності Університету та аналіз відповідей учасників фокус-груп показують, що правильно організована дистанційна освіта, зокрема в обраній галузі знань, розглядається паритетною поруч з очною формою навчання. Крім того, її системне й комплексне впровадження сприяє: підвищенню навичок викладачів та студентів щодо використання комп'ютерних та комунікаційних технологій; є найбільш інклюзивним форматом освіти; зменшує фінансове навантаження на студентів та заклади освіти; розширює можливості поєднання навчання з роботою; сприяє інтернаціоналізації освіти тощо. З'ясовано певну проблемність у взаєминах студентів та професорсько-викладацького складу з базами практики, насамперед через неготовність старшого покоління управлінців цієї ланки до швидкоплинної зміни інформаційно-комунікаційних технологій. З'ясовано причини такого стану та шляхи його покращення. Провідна практика Київського університету імені Бориса Грінченка, інших українських та закордонних закладів вищої освіти доводить доцільність застосування дистанційної форми навчання на основі комплексного використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: дистанційне навчання, Київський університет імені Бориса Грінченка, видавнича справа та редагування, комп'ютерно-комунікаційні технології, стейкхолдер, фокус-група.

Recently, the topic of distance learning has become the subject of heated discussions both in the educational environment and in society in general, which has both supporters and those who do not perceive it as such. The purpose of the article is to clarify the current situation in this area, identify positive and negative elements, and discuss prospects for its use during the training of students in publishing and editing. Borys Grinchenko Kyiv University was chosen for the study. The research was based on available source material, statistical and narrative information, and created and conducted a survey of the main categories of stakeholders, in particular, higher education applicants and scientific-pedagogical staff, in order to assess the perception, effectiveness and most productive formats of distance learning. The results of the survey completely disprove the idea that distance education is relevant only under extreme conditions. The actual results of the University's activities and the analysis of the responses of focus group participants show that properly organized distance education, in particular in the chosen field of knowledge, is considered equal to face-to-face education. In addition, its systematic and comprehensive implementation contributes to: improving the skills of teachers and students in the use of computer and communication

technologies; being the most inclusive format of education; reducing the financial burden on students and educational institutions; expanding the possibilities of combining study with work; promoting the internationalization of education, etc. A certain problem in the relations of students and teaching staff with the practice bases was revealed, primarily due to the unwillingness of the older generation of managers of this link to accept rapid changes in information and communication technologies. The reasons for this condition and ways to improve it have been clarified.

The leading practice of the Borys Grinchenko Kyiv University and other Ukrainian and foreign institutions of higher education proves the expediency of using distance education based on the complex use of information and communication technologies.

Keywords: distance learning; Borys Grinchenko Kyiv University; publishing and editing; computer and communication technologies, stakeholder, focus group.

Вступ. У зв'язку зі світовою кризою, спричиненою пандемією Covid-19, та воєнним станом в Україні, освітяни вимушені працювати в екстремальних умовах, найчастіше — у дистанційному форматі. Відсутність належної підготовки до такого переходу здебільшого перевела категорію «дистанційна освіта» в суспільній свідомості в розряд негативного сприйняття. Проте, слід об'єктивно зазначити, що саме вона у скрутний час стала часто-густо єдиним і оптимальним рішенням, що дозволило зберегти систему вищої освіти в країні. Заклади вищої освіти, які приділяли увагу дистанційній освіті в докризовий період, достатньо безболісно перейшли на дистанційну роботу.

Сучасні вимоги до підготовки фахівців вимагають урахування інтересів та активної участі здобувачів як основних стейкхолдерів освітнього процесу. Пропонована стаття покликана показати їхнє ставлення до дистанційного навчання та визначити перспективи такої форми здобуття освіти після скасування обмежень, пов'язаних з Covid-19 і воєнним станом у країні.

Огляд літератури. За останні роки з'явилася велика кількість дослідницьких статей, в яких ідеться про різні аспекти дистанційного навчання: вивчаються найкращі практики онлайн-навчання та викладання у вищій освіті [15], дистанційне навчання сприймається як нова реальність [14]. Поряд з дистанційним чи онлайн-навчанням активно досліджують електронне навчання, його ефективне використання та оцінювання [19], особливості електронного навчання у вищій освіті [18], з'ясовують підходи до визначення ефективності студентів в електронному навчанні [8], впровадження на різноманітних платформах [12].

Дистанційне навчання вивчають на протигагу традиційному офлайн-формату, зокрема визначають відмінності між онлайнвою та особистою (face-to-face) взаємодією студентів [21; 22], перехід від традиційного середовища до дистанційного навчання під час пандемії COVID-19 [20], вивчають умови впровадження змішаного навчання [21]. Аналіз останніх досліджень і публікацій виявляє інтерес дослідників до питань мотивації студентів та їх ефективного оцінювання [7].

Велика кількість публікацій щодо вивчення дистанційної освіти, дослідження впливу онлайн-викладання на взаємодію студентів, з'ясування ставлення студентів університету до онлайн-навчання з'являється у зв'язку з необхідністю осмислити теорію і практику дистанційної освіти в період пандемії, спричиненої COVID-19 [7; 10; 16]. У дослідженнях з'ясовано відмінності між екстремим дистанційним навчанням і онлайн-навчанням [13], простежено перехід до екстремної онлайнвої університетської освіти [9]. Активно вивчали й український досвід [11; 17].

Поняття «дистанційне навчання» розглядають як синонім до термінів «дистанційна освіта», «онлайн-навчання» та «електронне навчання» і визначають як «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [6]. Онлайн-навчання розглядають як підмножину дистанційної освіти, яка охоплює широкий набір технологічних додатків і процесів навчання, включаючи комп'ютерне навчання, вебнавчання, електронне навчання, розподілене навчання, інтернет-навчання, кібернавчання, віртуальне або мережеве навчання [15].

Учені говорять про необхідність використовувати більш точний термін для визначення виду навчання під час пандемії COVID-19 та інших криз. Зокрема, використовують новий термін «екстремне дистанційне навчання» («emergency remote teaching», ERT) і розглядають його як альтернативний метод навчання, який може забезпечити тимчасовий доступ до освіти в надзвичайних чи кризових ситуаціях [13]. Передбачається, що після того, як надзвичайна ситуація стабілізується, освіта повернеться до свого початкового вигляду. Хоча угорські вчені [9] дійшли висновку, що дистанційна освіта й екстремне дистанційне навчання будуть використовувати в майбутніх непередбачених ситуаціях, таких

як стихійні лиха чи конфлікти. І досвід українських ЗВО з організації дистанційної освіти у кризових умовах, здобутий під час карантину й воєнного стану, може бути цікавим усьому світові.

У багатьох українських ЗВО зростання ролі дистанційного навчання не ставить під сумнів центральну роль очного навчання в аудиторії. Водночас, розуміючи переваги дистанційного формату, університети задовго до кризи впроваджували в навчальний процес використання електронних навчальних курсів (ЕНК) [5] чи електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК) на платформі Moodle [2] та інших форматів, тому перехід на онлайн-навчання в часи пандемії, а потім і повномасштабної війни не був несподіваним і не знизив якості навчання, що стало перевагою, маркетинговим ходом університету. Адже дистанційне навчання — гнучке, недороге, орієнтоване на користувача та легко оновлюване за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Онлайн-викладання «революціонізувало навчальний процес, оскільки воно стало легким і економічно ефективним» [13]. Дистанційне навчання можливе у відкритому інформаційно-освітньому середовищі сучасного університету, яке сприяє підвищенню інноваційності, ефективності, продуктивності освітньої системи. Інформаційно-освітнє середовище визначають як структуровану сукупність ресурсів і технологій, заснованих на єдиних технологічних та освітніх стандартах, що дозволяє забезпечувати вільний доступ суб'єктів освітнього процесу до інформаційних ресурсів, їх ефективну комунікацію та співпрацю в рамках такого середовища для досягнення освітніх цілей [5, с. 26]. У закладі вищої освіти важливо створити таке інформаційно-освітнє середовище, на базі якого буде можливий будь-який формат реалізації навчального процесу: змішаний, дистанційний або мобільний [1]. Комп'ютерно-орієнтоване освітнє середовище охоплює інформаційно-комунікаційні технології та засоби навчання й забезпечує взаємодію, співпрацю та розвиток усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів) навчального процесу.

Метою дослідження є висвітлення практики дистанційного навчання з підготовки студентів з видавничої справи та редагування в Київському університеті імені Бориса Грінченка на засадах комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища й узагальнення думок здобувачів вищої освіти та науково-педагогічного персоналу щодо його ефективності та перспектив.

Методи. Основу методології дослідження склали такі наукові методи, як опитування, експертні оцінки, фокус-групи в комплексі з загальнонауковими підходами, такими як аналіз, синтез і узагальнення. Базисом теоретичного осмислення запровадження дистанційного навчання стало емпіричне дослідження підготовки студентів з видавничої справи та редагування Київського університету імені Бориса Грінченка. Опитування було проведене на початку 2023 р. у вигляді фокус-груп. Метод фокус-групи використано для виявлення спектра думок з досліджуваної проблеми, пошуку пояснення ставлення здобувачів до дистанційного навчання. За допомогою методу фокус-груп з'ясовано ставлення здобувачів до організації і проведення дистанційного навчання в університеті, виявлено його слабкі і сильні сторони, з'ясовано мотивацію до дистанційного навчання або схвалення певного підходу до його організації, виявлено глибинні мотивації під час навчання, найбільш прийнятні формати навчання й канали отримання інформації. Фокус-групи були сформовані зі здобувачів 3 курсу освітньої програми «Видавнича справа та редагування» спеціальності «Журналістика» Університету Грінченка. Вибір респондентів зумовлено тим, що ці студенти мають тривалий досвід навчання дистанційно, оскільки їхнє навчання припало на період карантину, а потім і повномасштабної війни. Було проведено дві фокус-групи, в яких взяли участь по 8 осіб у кожній. До складу респондентів цього дослідження включено споживачів освітніх послуг як осіб, зацікавлених у дистанційному форматі. Респонденти висловили розгорнуті й аргументовані думки щодо дистанційного навчання: своє ставлення — позитивне чи негативне, плюси і мінуси такого формату, його ефективність чи неефективність у здобутті фаху журналіста.

Результати. Традиційно журналістику вважають доволі сенситивною професійною діяльністю, оскільки вона однією з перших реагує на соціально-політичні зміни та глобальні виклики. Період карантинних обмежень під час пандемії Covid-19 виявився достатньо показовим з точки зору репрезентації професійної спроможності. Для Київського університету імені Бориса Грінченка дистанційне навчання стало пріоритетним, що створило конкурентну перевагу перед іншими навчальними закладами. Реалізована на базі програмного комплексу «Moodle» система електронного навчання, яка планувалася як допоміжний засіб, що суттєво розширював можливості як студентів, так і викладачів, у скрутний час перетворилася на дієвий механізм здобуття освіти. Навіть у критичний період відсутності електропостачання система працювала завдяки

однойменному мобільному додатку, який дозволив студентам і викладачам університету користуватися його базовими інструментами, зокрема електронним навчальним курсом: ознайомлюватися з лекційними та методичними матеріалами, завантажувати виконані завдання, проходити тестування тощо, без доступу до комп'ютерної мережі. З появою світла комплекс здійснює синхронізацію комп'ютерних та мобільних мереж і результати відокремленого навчання відображаються на ЕНК (<https://elearning.kubg.edu.ua>).

Ознайомлення здобувачів з можливостями та інструментами електронного навчання передбачено вже на самому початку навчання в університеті, зокрема завдяки освітньому компоненту «Я — студент». На допомогу користувачам комплексу ЕНК створено навчальні інструкції, які дають відповіді на найбільш поширені запитання. Розвивається й сама система електронного навчання. Питаннями сприяння процесу цифрової трансформації Університету на основі сучасних цифрових технологій шляхом організаційного, науково-методичного, системно-технічного забезпечення переймається Науково-дослідна лабораторія цифровізації освіти (Digitization of Education Research Lab). Практика організації дистанційного навчання в Київському університеті імені Бориса Грінченка полягає в застосуванні розвинутої інфраструктури, зокрема, Wi-Fi зони; телестудії, радіостудії, пресцентру, інших центрів формування компетенцій. Створення Цифрового кампусу дозволило не тільки цифровізувати університет, але й удосконалити систему дистанційного навчання, суттєво підвищити інтерес до закладу, покращити кількісні та якісні характеристики абітурієнтів.

Починаючи з 2019 р., Університет Грінченка входить до ТОП-10 найпопулярніших ЗВО України серед вступників, а за кількістю заяв, поданих на бакалаврські програми спеціальності «Журналістика», цей університет очолює список ЗВО України. Навіть у дуже складний 2022 р. загальна кількість осіб, що вступили на навчання до Університету за програмами підготовки фахового молодшого бакалавра, бакалавра, магістра та доктора філософії, становила 3338 осіб, що на 140 осіб більше порівняно з 2021 р. [4]. У 2023 р. Університет Грінченка став лідером за кількістю поданих заяв на спеціальність «Журналістика» (у тому числі й на освітню програму «Видавнича справа та редагування»): 1465 на бакалаврський рівень і 260 заяв на магістерський [3].

Результати цього дослідження виявили, що дистанційний формат навчання із системним використанням інформаційно-комп'ютерних

технологій є дієвим маркетинговим інструментом щодо залучення абітурієнтів і щодо визначення рівня задоволення нинішніх студентів процесом навчання в університеті.

Ставлення здобувачів як основних стейкхолдерів освітнього процесу до дистанційної форми навчання показали результати фокус-груп.

Сценарій фокус-груп складався із трьох блоків запитань, у яких з'ясовано:

1. Ставлення студентів до дистанційного навчання, його доречність у кризові часи (карантин, війна) і необхідність повернення до офлайн-формату.

Загалом учасники фокус-груп погодилися, що дистанційне навчання доречне в таких кризових ситуаціях, як пандемія чи війна, але й у мирному, спокійному майбутньому також віддавали б перевагу саме дистанційному формату через його зручність. Один з учасників, який називає себе «великим фанатом ДН», вважає, що це прогресивний спосіб навчання, адже він «виручає в кризових ситуаціях, як війна та карантин», допоміг навчатись під час відключень світла та повітряних тривог, дозволяє студентам перебувати у більш безпечному становищі та місці. Проте одна з учасниць наголосила, що, коли війна закінчиться, треба буде відновлювати очне навчання за умови, що студенти і викладачі будуть вакциновані. Для учасників фокус-групи COVID-19 залишається предметом занепокоєння: «Covid нікуди не зник, велика частина людей і досі хворіє на нього, просто пріоритети того, за що треба хвилюватись, інші».

2. Оцінку ефективності здобуття медіаосвіти в дистанційному форматі, з використанням інформаційно-комп'ютерних освітніх інструментів, зокрема ЕНК, які використовують на базі Університету для підготовки журналістів чи видавців.

Під час фокус-груп було з'ясовано, як респонденти оцінюють ефективність набутих за дистанційної форми навчання знань. Респонденти здебільшого говорять, що дистанційний формат навчання не вплинув на якість навчання: студенти і далі виконують завдання та навчаються. Він економить багато часу, дисциплінує кожного студента стежити за графіком занять, онлайн-зустрічами: «Дистанційне навчання є ефективним форматом, а працювати з ЕНК комфортно та зручно», «ЕНК і дедлайни — це ідеальний вихід із ситуації», що дає змогу студентам працювати без прогалин у навчанні. З такою формою навчання значно легше сприймати інформацію, адже «велика кількість викладачів під

час пари робить записи лекцій або пояснення виконання завдань, які можна потім спокійно переглянути і засвоїти матеріал ще краще», «переслухати їх потім, що дуже допомагає, коли не вдається запам'ятати інформацію з першого разу». ЕНК — дуже зручний формат для дистанційного навчання за умови, якщо викладач публікує всі завдання, пояснення до них і дедлайни. Головне, на думку респондентів, щоб на ЕНК чи інших ресурсах/курсах, які пропонуються для навчання чи вже використовуються в ньому, були актуальні інформація та література для кожної дисципліни, а у студента — бажання та мотивація вчитися. Цей висновок узгоджується зі сприйняттям учасників фокус-груп, один з яких заявив: «Для мене особисто дистанційне навчання знижує психічне навантаження й дозволяє навчатися у своєму темпі. Можливість навчатися у будь-який час, у будь-якому місці».

Отож, ЕНК — це хороша ідея для організації дистанційного навчання, яка допомагає працювати над вивченням курсу. Онлайн-зустрічі за розкладом створюють враження прямої взаємодії викладача з групою і не відрізняються від очних занять. Дистанційний формат навчання більш інклюзивний, що дозволяє студентам навчатися у своєму темпі, ураховує індивідуальні можливості засвоєння інформації. Дистанційне навчання готує до фрілансу, а у сфері креативних індустрій саме такий формат прийнятний. Щодо оцінки ефективності дистанційного навчання, то респонденти сходяться на думці, що все залежить не від формату навчання, а від бажання студентів вчитися. Наразі ж для них дистанційний формат — найкращий варіант для навчання (принаймні для старших курсів).

Опитування учасників фокус-групи виявило, що медіаосвіта в дистанційному форматі — прийнятний варіант підготовки журналістів чи видавців. Учасники навели кілька прикладів, багато з яких підтверджують такий висновок: «Дистанційний формат навчання набагато зручніший як для студентів, так і для викладачів (якщо це спеціальності, які вимагають у більшості випадків роботу за комп'ютером: створення проєктів, презентацій, як ось журналістика, наприклад)».

Водночас, як наголосили учасники фокус-груп, дистанційне навчання відкриває безліч можливостей професійного розвитку: майстер-класи, гостьові лекції, семінари тощо. Онлайн-зустрічі з фахівцями-практиками, цікавими людьми, навіть з інших регіонів/країн, зручніше проводити онлайн, бо не у всіх є можливість приїхати до студентів і зустрітися наживо. Перевагою дистанційного навчання є те, що, як показано

в наступній цитаті, «навіть якщо у когось не виходить приєднатися до гостьової пари, то є можливість все переглянути у записі».

3. Створення умов для продовження дистанційного формату у посткризові часи, визначення перспектив дистанційної освіти.

Від респондентів найчастіше звучала теза про те, що дистанційне навчання заощаджує час, гроші й допомагає поєднувати навчання та роботу: «Не потрібно витратити гроші на дорогу і проживання в Києві», «не потрібно витратити декілька годин на дорогу до університету щодня, а також це дозволяє економити на транспорті», «можна одночасно працювати і навчатися». Як бачимо, дистанційне навчання зменшує фінансові навантаження на батьків та студентів (транспортні витрати, оренда житла тощо).

Дистанційне навчання — зручний та безпечний формат під час війни, оскільки деякі студенти перебувають за кордоном і не мали б можливості навчатися в аудиторіях. Під час дистанційного формату можна здобувати українську освіту з будь-якої точки світу та в зручний для студента час. Як зазначила одна з респонденток, яка перебуває за кордоном і там є слухачкою мовних курсів, «особисто для мене дистанційне навчання — це ще й можливість продовжувати навчатись в українському університеті, отримувати знання, які мене цікавлять. З інакшою формою навчання мені довелося б робити вибір на користь одного з навчань, а так вдається поєднувати освітні процеси. Це не може не радувати!»). Через війну багато студентів перебувають у різних містах України, і дистанційне навчання дає їм змогу не приїжджати в університет, особливо, якщо вони вважають Київ небезпечним місцем. І навіть для тих, хто проживає в столиці, дистанційне навчання сприймається як безпечніше: одна зі студенток зазначила, що не завжди відчувається в безпеці, коли повертається додому після другої зміни навчання.

Отож, перевагами дистанційного навчання називають те, що такий формат дозволяє студентам працювати та одночасно навчатись, здобувачи освіту в кількох університетах чи неформальну освіту у вигляді вивчення онлайн-курсів, проходження тренінгів, відвідування онлайн-лекцій чи вебінарів, участі в студентських програмах обміну чи міжнародних стажуваннях, тобто дистанційне навчання «часто дає більше вільного часу на саморозвиток та відпочинок».

Обмеження дистанційного навчання респонденти вбачають, в основному, в відсутності безпосереднього живого спілкування з викладачами та одногрупниками, що видно з цієї цитати: «Дистанційне навчання

дещо обмежує фізичний контакт з людьми, і в подальшому можуть виникнути складнощі у комунікації з іншими». «Дистанційне навчання впливає на комунікацію, пошук нових знайомств та дозвілля, але у нашому становищі від цього можна утриматись, щоб залишатись у відносній безпеці». Як вихід із ситуації, пропонують «й надалі навчатися онлайн, а час від часу створювати якісь зустрічі офлайн, щоб просто поспілкуватися», і радять для цього організуватися самостійно. Як підсумок, думка однієї з респонденток: «Звичайно, що трохи бракує живого спілкування та соціуму, але навчання не стає від цього гіршим».

Загалом учасники фокус-груп хотіли б продовження навчання саме в дистанційному форматі, називають його «досить прогресивним та комфортним для студентів», «єдиним раціональним рішенням організації навчання конкретно зараз», вважають, що «під час непередбачених ситуацій дистанційне навчання та ЕНК рятують освітній процес». З розвитком технологій дистанційне навчання стає все більш прогресивним та ефективним. Респонденти вважають, що дистанційне навчання зараз має значно більше плюсів, ніж мінусів. До мінусів зараховують необхідність більшого самоконтролю та відповідальності під час навчання, а також проблеми зі світлом та зв'язком. Дистанційний формат навчання вважають найкращим особливо для старших курсів, не бачать причин переводитися на очне навчання після трьох років дистанційного, переконані, що для багатьох студентів це буде незвично та некомфортно.

На сьогодні формат дистанційного навчання є актуальним та зручним для організації освітнього процесу, і допускають, що він буде актуальним і надалі. Рівень здобутих компетентностей під час дистанційного навчання не став гіршим, ніж під час очного навчання, а навпаки — «дистанційне навчання надає більше часу та можливостей для розвитку та здобуття нових знань». Ефективність навчання «залежить не від формату навчання, а від бажання вчитися». Складається враження, що в багатьох респондентів дистанційний формат навчання асоціюється з періодом складних життєвих викликів, як видно з цієї думки, де проводяться паралелі із закінченням війни і практики дистанційного навчання: «Багато ще є плюсів дистанційного навчання, і більше я за нього, а не за очне навчання... але хочу сказати, що коли все ж закінчиться війна, то треба потрохи повертати формат очного навчання, адже це спілкування, дозвілля та веселе студентське життя».

Отже, за результатами якісних досліджень здобувачів як основних стейкхолдерів було виокремлено та оцінено переваги і недоліки дистанційного

навчання, перспективи використання дистанційного формату в роботі закладів вищої освіти. Дистанційна освіта розширює можливості професійного розвитку: навчання у кількох ЗВО чи на додаткових курсах, студентські обміни, організація практики на підприємствах інших регіонів. Вона також полегшує організацію міжнародних тренінгів, лекцій, стажувань. Дистанційна освіта є інклюзивним форматом: дозволяє вчитись студентам, які хворіють або перебувають на карантині, студентам, які працюють або перебувають в інших регіонах, студентам з фізичними порушеннями чи вадами. Дистанційне навчання дає можливість заощадити час і кошти для професійного розвитку, дозволяє студентам поєднувати навчання та роботу. Найбільшим недоліком дистанційного навчання респонденти вважають обмеження комунікації з одногрупниками, проте самі ж як вихід пропонують варіанти неформальних зустрічей. Дистанційне навчання доречне та обов'язкове в кризові часи, такі як війна чи карантин. Водночас воно є прогресивним форматом не лише в екстрених умовах, його варто використовувати в майбутньому, а не повністю повертатись до офлайн-формату. Під час війни такий формат повністю доречний, а потім, як допускають деякі учасники фокус-груп, його можна буде замінити на змішаний.

Висновки. Щорічне підвищення кількісних показників поданих заяв абітурієнтів за результатами вступних кампаній на Факультет журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка, де культивується дистанційний формат навчання в умовах комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища та політика практикоорієнтованості, навіть під час карантину та воєнного стану, свідчать про зростання інтересу молоді до навчання в цьому закладі вищої освіти.

Учасники освітнього процесу розглядають дистанційний формат навчання, завдяки впровадженому в Університеті Цифровому кампусу, комплексу сертифікованих ЕНК, системі підготовки викладацького складу тощо, як рівноправний поруч з очною формою отримання знань. Досвід українського університету з організації дистанційного навчання в умовах карантину й воєнного стану може бути корисним і в інших країнах.

Активне використання комп'ютерних навчальних та комунікаційних технологій під час дистанційного навчання розвиває широкий спектр професійних компетенцій, необхідних майбутньому фахівцеві з видавничої справи та редагування. Дистанційна комунікація розширює можливості контактів здобувачів освіти з фахівцями-практиками, колегами

та викладачами з інших навчальних закладів з України та з-за кордону, полегшує організацію міжнародних тренінгів, лекцій, стажувань тощо.

Дистанційна освіта забезпечує включення у процес максимально можливих категорій здобувачів освіти, в тому числі: студентів з фізичними вадами, тимчасово непрацездатних або тих хто працює або перебуває в інших регіонах тощо. Вона зменшує витратні навантаження на студентів (транспортні витрати, оренда житла тощо).

Результати опитування підтверджують ефективність комплексних та системних дистанційних інформаційно-комп'ютерних освітніх інструментів, які використовуються на базі Університету. Здобувачі звернули увагу на необхідність ретельного аналізу баз практики, зокрема щодо підготовленості окремих їх управлінців до роботи із сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

З наявними пропозиціями Міністерства науки і освіти України щодо відмови від заочної форми освіти та переведення її в дистанційний формат актуальність пропонованої теми дослідження лише зростає та підкреслює її широкий дослідницький потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буйницька О. П. Структурно-функційна модель інформаційно-освітнього середовища університету. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. № 69 (1). С. 268–278. <https://doi.org/10.33407/itlt.v69i1.2313>
2. Буйницька, О. П. Використання електронних навчально-методичних комплексів у процесі фахової підготовки студентів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2011. № 25. <https://doi.org/10.33407/itlt.v25i5.527>
3. Вступна кампанія 2023. Кількість заяв, допущених до конкурсу, та їх середній конкурсний бал [Електронний ресурс]. URL: <https://vstup.edbo.gov.ua/statistics/requests-by-university> (дата звернення: 01.10.2023)
4. Звіт про діяльність Київського університету імені Бориса Грінченка за 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/rektorat/zvity_2022/zvit_2022.pdf (дата звернення: 01.10.2023)
5. Морзе, Н., Буйницька О., Варченко-Троценко, Л. Створення сучасного електронного курсу в системі Moodle. Кам'янець-Подільський, Україна: ПП Буйницький, 2016. 232 с.

6. Наказ МОН від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 01.10.2023)
7. Abudalfa, S., Salem, M. Effects of Online Course Content, and Instructor Characteristics on UCAS Students' Academic Performance During the COVID-19 Pandemic. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) *Explore Business, Technology Opportunities and Challenges After the Covid-19 Pandemic*. ICBT 2022. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 2022, vol 495. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-08954-1_24
8. Ali, H. A., Mohamed, C., Abdelhamid, B., Ourdani, N., Alami, T. E. A novel hybrid classification approach for predict performance student in E-learning. *Lecture notes on data engineering and communications technologies*. 2022. No. 147. Pp. 45–52. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15191-0_5
9. Aranyi, G., Tóth, Á. N., Veisz, H. Transitioning to emergency online university education: An analysis of key factors. *International Journal of Instruction*. 2022. No. 15 (2). Pp. 917–936. <https://doi.org/10.29333/iji.2022.15250a>
10. Bouderbane, A. Innovations of Testing English for Specific Purposes o Students Of Other Majors Online During Covid-19 Pandemic At Mila University Centre, Algeria. *Advanced Education*. 2022. No. 9(21). Pp. 185–199. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.268278>
11. Grynyuk, S. et al. Distance learning during the COVID-19 pandemic: The experience of ukraine's higher education system. *The Electronic Journal of e-Learning*. 2022. No. 20(3). Pp. 242–256. <https://doi.org/10.34190/ejel.20.3.2198>
12. Hijril, I., Aceng, R., Emzir, E. The Effect of Moodle E-Learning Material on EFL Reading Comprehension. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*. 2022. No. 7(10). Pp. 120–129. <http://dx.doi.org/10.18415/ijmmu.v7i10.2069>
13. Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., Bond, A. The difference between emergency remote teaching and online learning [Electronic resource]. URL: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning> (accessed on October 1, 2023)
14. Huszti, I., Csatóry, G., Lechner, I. Distance learning as the new reality in tertiary education: a case study. *Advanced Education*. 2022. No. 9 (21). Pp. 100–120. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.261705>

15. Keengwe, J., Kidd T. Towards best practices in online learning and teaching in higher education. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*. 2010. No. 6 (2). Pp. 533–541.
16. Maypa, A. L. Z., Marcial D. E., Montemayor, J. O. Student engagement, challenges and coping mechanisms in high school online distance learning during COVID-19 pandemic. *Information Technologies and Learning Tools*. 2023. No. 93(1). Pp. 1–13. <https://doi.org/10.33407/itlt.v93i1.5148>
17. Nenko, Y., Kybalna, N., Snisarenko, Y. The COVID-19 distance learning: Insight from Ukrainian students. *Revista Brasileira de Educação do Campo*, [e-journal]. 2020. No. 5. Pp. 1–19. <http://doi.org/10.20873/uft.rbec.e8925>
18. OECD. E-learning in Tertiary Education: Where Do We Stand?, Policy Brief, December 2005. [Electronic resource]. URL: <https://www.oecd.org/education/ceri/35991871.pdf> (accessed on October 1, 2023)
19. Ruggeri, K., Farrington, C., Brayne, C. A Global Model for Effective Use and Evaluation of e-Learning in Health. *Telemedicine and e-Health*. Apr 2013. Pp. 312–321. <http://doi.org/10.1089/tmj.2012.0175>
20. Salta, K., Paschalidou, K., Tsetseri M. et al. Shift from a traditional to a distance learning environment during the COVID-19 pandemic. *Sci & Educ*. 2022. No. 31. Pp. 93–122. <https://doi.org/10.1007/s11191-021-00234-x>
21. Shu, H., Gu, X. Determining the differences between online and face-to-face student–group interactions in a blended learning course. *The Internet and higher education*. 2018. No. 39. Pp. 13–21. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2018.05.003>
22. Stradiotová, E., Némethová, I., Štefančík, R. What we know after the pandemic. Online and face-to-face testing in comparative perspective. *Advanced education*. 2022. No. 9(21). Pp. 4–21. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.270182>

REFERENCES

1. Buinytska, O. P. (2019). Structural-functional model of the university information and educational environment. *ITLT*, vol. 69, no. 1, pp. 268–278, Feb. 2019. <https://doi.org/10.33407/itlt.v69i1.2313> (in Ukrainian)
2. Buinytska, O. P. (2011). The use of educational-methodical complexes in the training process of students. *ITLT*, 25, 5, Dec. 2011. <https://doi.org/10.33407/itlt.v25i5.527> (in Ukrainian)

3. Admissions campaign 2023. Number of applications admitted to the competition and their average competition score <https://vstup.edbo.gov.ua/statistics/requests-by-university>
4. Report on the activities of the Institute of Journalism for 2022. Retrieved October 1, 2023, from https://fj.kubg.edu.ua/images/phocagallery/Podii2022/zvit_IJ_2022.pdf.
5. Morze, N., Buinytska, O., Varchenko-Trotsenko, L. (2016). Creation of a modern electronic course in the Moodle system. Kamianets-Podilskyi, Ukraina: PP Buinytskyi, 2016. 232 c. (in Ukrainian)
6. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine 25.04.2013 № 466 “On the approval of the Regulation on distance learning” (Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 25.04.2013 № 466 “Pro zatverdzhennia Polozhennia prodystantsiine navchannia”). Retrieved October 1, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (in Ukrainian)
7. Abudalfa S. & Salem, M. Effects of Online Course Content, and Instructor Characteristics on UCAS Students’ Academic Performance During the COVID-19 Pandemic. In: Alareni, B., Hamdan, A. (eds) Explore Business, Technology Opportunities and Challenges After the Covid-19 Pandemic. ICBT 2022. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 495. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-08954-1_24
8. According to the reports of the director of the Faculty of Journalism. Retrieved October 1, 2023, from <https://fj.kubg.edu.ua/pro-fakultet/zvit-diialnosti-pro-robotu.html>
9. Ali, H. A., Mohamed, C., Abdelhamid, B., Ourdani, N., & Alami, T. E. (2022). A novel hybrid classification approach for predict performance student in E-learning. Lecture notes on data engineering and communications technologies, 147, 45–52. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15191-0_5
10. Aranyi, G., Tóth, Á. N. & Veisz, H. (2022). Transitioning to emergency online university education: An analysis of key factors”. International Journal of Instruction, 15 (2), 917–936. <https://doi.org/10.29333/iji.2022.15250a>
11. Bouderbane, A. (2022). Innovations of Testing English for Specific Purposes of Students Of Other Majors Online During Covid-19 Pandemic At Mila University Centre, Algeria. Advanced Education, 9(21), 185–199. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.268278>
12. Grynyuk, S. et al. (2022). Distance learning during the COVID-19 pandemic: The experience of Ukraine’s higher education system. The Electronic

- Journal of e-Learning, 20(3), 242–256. <https://doi.org/10.34190/ejel.20.3.2198>
13. Hijril, I., Aceng, R. & Emzir, E. (2022). The Effect of Moodle E-Learning Material on EFL Reading Comprehension. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 7(10), 120–129. <http://dx.doi.org/10.18415/ijmmu.v7i10.2069>
 14. Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T. & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. Retrieved October 1, 2023, from <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
 15. Huszti, I., Csatóry, G. & Lechner, I. (2022). Distance learning as the new reality in tertiary education: a case study/ *Advanced Education*, 9 (21), 100–120. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.261705>
 16. Keengwe, J. & Kidd T. T. (2010). Towards best practices in online learning and teaching in higher education. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 6 (2), 533–541.
 17. Maypa, A. L. Z., Marcial D. E. & Montemayor, J. O. (2023). Student engagement, challenges and coping mechanisms in high school online distance learning during COVID-19 pandemic. *Information Technologies and Learning Tools*, 93(1), 1–13, 2023. <https://doi.org/10.33407/itlt.v93i1.5148>
 18. Nenko, Y., Kybalna, N. & Snisarenko, Y. (2020). The COVID-19 distance learning: Insight from Ukrainian students. *Revista Brasileira de Educação do Campo*, [e-journal], 5, 1–19. <http://doi.org/10.20873/uft.rbec.e8925>
 19. OECD (2005). *E-learning in Tertiary Education: Where Do we Stand?*, Policy Brief, December 2005. Retrieved October 1, 2023, from <https://www.oecd.org/education/ceri/35991871.pdf>
 20. Ruggeri, K., Farrington, C., and Brayne, C. (2013). A Global Model for Effective Use and Evaluation of e-Learning in Health. *Telemedicine and e-Health*. Apr 2013, 312–321. <http://doi.org/10.1089/tmj.2012.0175>
 21. Salta, K., Paschalidou, K., Tsetseri M. et al. (2022). Shift from a traditional to a distance learning environment during the COVID-19 pandemic. *Sci & Educ*, 31, 93–122. <https://doi.org/10.1007/s11191-021-00234-x>
 22. Shu, H. & Gu, X. (2018). Determining the differences between online and face-to-face student–group interactions in a blended learning course. *The Internet and higher education*, 39, 13–21. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2018.05.003>

23. Stradiotová, E., Némethová, I. & Štefančík, R. (2022). What we know after the pandemic. Online and face-to-face testing in comparative perspective. *Advanced education*, 9(21), 4–21. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.270182>